

Tade Smičiklas.

(Spisal V. C.)

Med južnimi Slovani sploh je bilo pred nekaterimi leti težko dobiti knjigo, iz katere bi spoznavali zgodovino svoje domovine. Tudi pri naših južnih bratih Hrvatih, ki imajo staro bogato književnost, ni bilo take knjige. Kako je narod želel zgodovine v materinskem jeziku, kaže nam najbolje to, da se je l. 1862. takoj razprodala «Hrvatska povjestnica» dobro nam znanega zgodovinarja Ivana Tkalčiča. Tako se je zgodilo tudi z zgodovino, ki jo je izdala «Matica Hrvatska» in ki jo je z velikim trudom spisal sedanji profesor na hrvaškem vseučilišču, Tade (Tadija) Smičiklas.

Da spoznate tega zaslužnega in domoljubnega Hrvata, podajem nekoliko črtic iz njegovega življenja.

Tade Smičiklas se je rodil leta 1843. blizu kranjske meje v Sošicah v Žumberku. Po dovršenih srednjih šolah v Zagrebu, podpiran od strica Jurija Smičiklasa, grško-katol. škofa križevskega, poslušal je v Pragi in na Dunaju znamenita zgodovinarja Tomeka in Siekela. Po dovršenih naukah je dobil leta 1869. službo na Reki, kjer nam je leta 1871. podal v gimnazijskem programu temeljito razpravo za književno zgodovino: «Prve dve periode hrvatske književnosti».

Leta 1875. je postal profesor na zagrebški gimnaziji, kjer nam je l. 1876. zopet v letopisu gimnazijskem podal važen spis za zgodovino ilirstva: «Život i djela Vjekoslava Babukića». Med tem je pa prav pridno sestavljal zgodovino hrvaško. Ko je l. 1879. «Matica Hrvatska» svojim udom podala «Poviest hrvatsko» od leta 1527. do 1848., in obljubila, da napiše Smičiklas čim najpreje i prvo

knjigo, oslobodil ga je znani pesnik in tedanji ban Mažuranić službe.

Smičiklasa je sestavljanje «Poviesti hrvatske» stalo mnogo truda. Prebrskaval je vire celih stoletij, ki še niso bili preiskani. Že l. 1882. je podala «Matica» i prvo knjigo «Poviesti hrvatske» svojim udom. V tej knjigi opisuje Smičiklas najprej Illyricum in njegove prebivalce, potem selitev narodov, krščenje Hrvatov in poznejšo njihovo zgodovino do leta 1526. — Tako so Hrvatje dobili svojo zgodovino, v kateri se ne opisujejo samo dogodščine njihovih prednikov, ki so toliko storili «za krst častni i slobodu zlatnu», ampak se tudi označujejo glavne osebe in tako razvija kulturna zgodovina vsake dôbe. Zanimivo opisovanje življenja hrvaškega naroda vnema čitatelja, da z veseljem prebira knjigo. Zgodovina Smičiklasova je pisana iz ljubezni do domovine, a vse-skozi je znanstvena in istinita. Pisatelj omenja mnoge vire; kar jih ni označenih, te bode obdelal pisatelj v drugi izdaji. Ko bi Smičiklas ne bil spisal nič drugega, kakor samo to zgodovino, zaslužil bi si bil vendar odlično mesto med hrvaškimi književniki. Matica je osobito z izdajo Smičiklasove «Poviesti» ustregla narodu hrvaškemu, ker se je tako knjiga précej razširila po celi domovini.

Leta 1891. je Smičiklas zopet obogatil zgodovino hrvaško z delom: «Dvjestagodišnjica oslobodjenja Slavonije», s katerim je jugoslavenska akademija najlepše proslavila spomin, da se je pred dvesto leti Slavonija oslobodila turške oblasti. V prvem zvezku tega dela opisuje žalostne razmere hrvaškega naroda

pod turškim gospodstvom, junaško oslobojenje in pa junake, kateri so se v bojih odlikovali in katere še danes slavi narodna pesen. V drugem zvezku pa je Smičiklas zbral spomenike iz raznih arhivov o Slavoniji iz 17. stoletja.

Kot člen jugoslavske akademije je spisal: «O postanku banske časti u Hrvata», «O budjenju narodne misli u Hrvata do Gaja», «Misli i djela biskupa Strossmayera», s čimer je akademija dostojno proslavila svojega utemeljitelja leta 1890., ob 40 letnici njegovega vladikovanja.

Po smrti Ivana Kukuljevića je dobila «Matica Hrvatska» za predsednika 12. grudna l. 1889. dostojnega naslednika Tade Smičiklasa, kateri je Kukuljeviću takoj postavil krasen spomenik, spisavši življenje in delovanje tega plodovitega pisatelja v «Radu 110. jugoslavske akademije»: «Život i djela Ivana Kukuljevića Sakeinskoga». Pod marljivim predsednikom Smičiklasom je doživela lani «Matica Hrvatska» svojo petdesetletnico. V «Spomen knjigi» podaje nam sam predsednik zgodovino «Matice» in opisuje življenje in delovanje glavnih pisateljev in dobrotnikov njenih. Prvega opisuje grofa Janka

Draškovića, utemeljitelja «Matice», katerega mrtve ostanke so 15. rožnika iz Radgone prenesli na zagrebško pokopališče in jih shranili v arkadi, v kateri počivajo prvaki ilirski. Potem je opisal v «Spomen knjigi» življenje in književno delovanje znanega pesnika Ivana Mažuranića, Matije Mesića, o katerem je že pisal leta 1879. v «Viencu», Ivana Kukuljevića Šakcinskoga, Vjekoslava Babukića, Dušana Kotura in Antuna Mažuranića. Tudi v «Vienac» je pisal Smičiklas: «Spomen Živka Vukasovića», «Kačić prama historiji», «Matija Mesić».

Smičiklas označuje osebe v življenjepisih res umetniško in tako podaje neminljive njih slike.

Ko je leta 1887. Smičiklas na hrvaškem vseučilišču nastopil rektorsko čast, čital je temeljito razpravo «O glavnoj ideji Gundulićevoga Osmana». (Gunduliću so odkrili dné 26. rožnika v starem Dubrovniku krasen spomenik, ki ga je izdelal znani umetnik Rendić.)

Smičiklas se odlikuje tudi s svojim domoljubjem kot poslanec v hrvaški zbornici. — Tega vrlega in bistrega moža Bog ohrani še mnogo let, da obogati književnost hrvaško z mnogimi plodovi svoje marljivosti in svojega uma.

Na prvi listopadov večer.

 tužni dan v jeseni hladni,
 Ko zime že nastopa vlada,
 Raz drevje list za listom pada,
 In pozni cvet umira zadnji!

Glasí se zvon z visoke line,
 Na kraj mirú nas vabi, kliče.
 Sprevod počasno se pomiče
 In žale nam budi spomine.

Pred nami je mrtvaška njiva,
 Vse živo širno je grobišče,
 Saj svojce vsak nocoj obiše,
 Ki tu jih mrzla prst pokriva.

A zvon se tužno še oglašá,
 Tako se zdi, da joka z nami
 Za dragimi, ki spijo v jami,
 Pozdrave mile jim donaša.

Ko vse umira po naravi,
 Vzbudé se resni opomini,
 Da ptujci v solzni smo dolini.
 In lepši svet naš dom je pravi.

In duh se dviga na višave,
 Kjer bivajo zdaj srčno-dragi,
 V nebeški družbi srečni, blagi,
 Obdani s svitom večne slave.

J. O. Golobov.